

УДК 35.072.2:334.722:330.341.1](477)

DOI <https://doi.org/10.32782/pdau.pma.2025.3.1>

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Носков Олексій Миколайович,

доктор філософії з публічного управління та адміністрування,

старший викладач кафедри правознавства

Полтавського університету економіки і торгівлі

ORCID ID: 0000-0002-9885-4957

У статті обґрунтована актуальність питання оптимізації публічного управління інноваційним розвитком малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні. Констатовано, що інноваційна стратегія українських реформ неодноразово проголошувалася як практичне завдання, яке уточнювалося з урахуванням політичних та економічних і соціальних факторів. Сучасне публічне управління інноваційним розвитком МСБ розглядається автором як комплекс заходів, що пов'язують можливості держави та бізнесу для досягнення запланованих результатів. Основою статті є нормативно-правові акти та наукові публікації у сфері публічного управління та адміністрування, права та економіки. Для оцінки впливу публічного управління на інноваційний розвиток МСБ в умовах воєнного стану використано системний підхід, аналіз і синтез використано для вивчення складників інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ) і їх взаємозв'язку з публічним управлінням. Гіпотеза дослідження полягає у твердженні про взаємозв'язок та взаємовплив інноваційності публічного управління та інноваційного розвитку МСБ та врахуванні необхідності саме такого підходу в умовах війни та відбудови; усвідомленні необхідності рішучих дій в умовах кризи та важливості стимулюючого впливу євроінтеграції. Узагальнено та систематизовано механізми та методи публічного управління інноваційним розвитком МСБ: інституційні (правові, організаційні та адміністративні), фінансові (гранти, субсидії, пільгові кредити тощо), інформаційні, освітні, інфраструктурні та антикризові. Автор дійшов висновків, що активізація інноваційної діяльності органів влади потребує комплексного підходу. Важливо спільно з представниками МСБ визначити пріоритети та активізувати їх реалізацію. Основними напрямками створення сучасного механізму публічного управління інноваційним розвитком МСБ названо: аналіз та використання європейської практики; гармонізацію з європейськими стандартами публічного управління МСБ; сприяння доступу МСБ до вітчизняного та зарубіжного фінансування; адаптацію європейських програм підтримки МСБ (Horizon Europe, COSME, EIC Accelerator); диджиталізацію публічного управління та цифрову трансформацію бізнесу; використання європейського досвіду підтримки стартапів.

Ключові слова: публічне управління, інновації, малий і середній бізнес, Україна, воєнний стан, відбудова.

Noskov Alexey. PUBLIC MANAGEMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES IN THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE AND RECONSTRUCTION OF UKRAINE

The article substantiates the relevance of the issue of optimizing public management of innovative development of small and medium-sized businesses (SMEs) in Ukraine. It is stated that the innovation strategy of Ukrainian reforms has been repeatedly proclaimed as a practical task, which has been clarified taking into account political, economic and social factors. Modern public management of innovative development of SMEs is considered by the author as a set of measures that link the capabilities of the state and business to achieve planned results. The article is based on regulatory and legal acts and scientific publications in the field of public management and administration, law and economics. To assess the impact of public management on the innovative development of SMEs under martial law, a systematic approach was used, analysis and synthesis were used to study the components of innovative development of small and medium-sized businesses (SMEs) and their relationship with public management. The hypothesis of the study is to assert the relationship and mutual influence of the innovativeness of public governance and the innovative development of SMEs and to take into account the need for such an approach in times of war and reconstruction; to realize the need for decisive action in times of crisis and the importance of the stimulating influence of European integration. The mechanisms and methods of public governance of innovative development of SMEs are summarized and systematized: institutional (legal, organizational and administrative), financial (grants,

subsidies, soft loans, etc.), informational, educational, infrastructural and anti-crisis. The author concluded that the activation of innovative activities of government bodies requires a comprehensive approach. It is important to determine priorities together with representatives of SMEs and to intensify their implementation. The main directions of creating a modern mechanism of public governance of innovative development of SMEs are: analysis and use of European practice; harmonization with European standards of public governance of SMEs; facilitating access of SMEs to domestic and foreign financing; adaptation of European SME support programs (Horizon Europe, COSME, EIC Accelerator); digitalization of public administration and digital transformation of business; use of European experience in supporting startups.

Key words: public administration, innovations, small and medium-sized businesses, Ukraine, martial law, reconstruction.

Вступ. Уже тривалий час одним із найбільш популярних понять, що широко використовуються у науковій літературі, є термін «інновація» (англ. innovation – нововведення), який означає нову ідею, продукт чи процес, заснований на використанні останніх досягнень науки, техніки, кращого досвіду, комбінації передових досягнень тощо. Досі дослідниками використовуються ідеї інноваційної хвилі розвитку (кожні 50–60 років) та визначення інновації, запропоновані австрійським економістом Й. Шумпетером («Кон’юнктурні цикли») ще у 40-х роках XX століття, зокрема, стосовно 5 основних типів інновації (виробництво нового продукту, впровадження нового засобу виробництва, освоєння нового ринку, залучення нових джерел сировини, впровадження нових організаційних форм). Ці ідеї активно розробляються з огляду на вплив глобалізації, вид та форму діяльності, регіональну специфіку та інше. Поширеним стало поняття інноваційного типу (моделі) розвитку, що характеризується новими організаційними і управлінськими рішеннями на основі «високих технологій». Саме з інноваціями пов’язують у наші дні перспективи економічного розвитку, що особливо важливо в Україні, з огляду на вплив військових дій та необхідність відбудови. Інноваційна стратегія українських реформ [1] неодноразово проголошувалася як практичне завдання, яке уточнювалося з урахуванням політичних та економічних і соціальних факторів.

Сучасне публічне управління інноваційним розвитком МСБ розглядається нами як комплекс заходів, пов’язаних можливості держави та бізнесу для досягнення запланованих результатів. Ця тема є актуальною, оскільки інноваційний розвиток малого та середнього бізнесу (МСБ) в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови відіграє ключову роль у стабілізації економіки та забезпеченні її стійкості.

Матеріали та методи. Основою цієї статті є нормативно-правові акти та наукові публікації у сфері науки публічного управління та адміністрування, права і економіки. Для оцінки впливу публічного управління на інноваційний розвиток МСБ в умовах воєнного стану використано системний підхід,

що обґрунтовано, зважаючи на комплексність системи публічного управління. Аналіз і синтез використано для вивчення складників інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ) і їх взаємозв’язку з публічним управлінням.

Аналіз останніх публікацій свідчить про увагу вітчизняних досліджень до проблематики публічного управління інноваційним розвитком бізнесу, частина публікацій стосується інноваційного розвитку МСБ у кризових умовах. Насамперед варто назвати узагальнюючі аналітичні матеріали щодо інноваційної діяльності в Україні, які дозволяють усвідомити її стан та проблеми, зокрема, відзначається покращення рейтингів України у глобальних індексах та розкриваються наявні проблеми, серед них: неефективний механізм впровадження інновацій, недостатній рівень державної підтримки інноваційних проєктів, низький рівень співпраці наукових та бізнесових структур тощо [2]. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності розміщені на сайті Міністерства економіки України [3].

Доцільно відзначити увагу до людського та інтелектуального капіталу і соціальних інновацій (І. Крюкова) [4]. Питання методології управління впровадженням інновацій для сталого соціально орієнтованого економічного розвитку розглядають О. Бондар-Підгурська [5] та І. Москалець [6]. Частина публікацій прямо стосується інноваційної діяльності в Україні в період воєнної агресії (С. Пермінова, Н. Ситник, М. Чупріна) [7] та відбудови (І. Біла, В. Постна, О. Шевченко) [8; 9].

Водночас актуальність проблеми та нові завдання розвитку роблять необхідним поглиблення та розширення досліджень з метою вироблення пропозицій з удосконалення публічного управління інноваційним розвитком МСБ.

Мета дослідження полягає у доведенні взаємозв’язку та взаємовпливу інноваційності публічного управління та інноваційного розвитку МСБ та врахуванні необхідності саме такого підходу в умовах війни та відбудови; показі необхідності рішучості дій, виокремлення пріоритетів та концентрації зусиль на їх досягненні; концентрації уваги на характерис-

тищі спонукальної дії ЄС та показ Угоди про Асоціацію України з ЄС як фактора впливу на реформи.

Результати. Глобальний інноваційний індекс 2024 засвідчує, що Україна посіла 60-е місце (із 133 країн) та 34-е місце (із 39 економік Європи). Певне зростання в рейтингу попередніх років змінилося падінням 2024 року, особливо щодо регуляторного середовища (-37), людського капіталу та досліджень (-7), освіти (-12) [10]. Отже, завдання забезпечення інноваційного розвитку економіки і МСБ зокрема залишається вкрай актуальним.

Аналіз свідчить про застосування в Україні різноманітних механізмів та методів публічного управління інноваційним розвитком МСБ. Можна виділити інституційні (правові, організаційні та адміністративні), фінансові (гранти, субсидії, пільгові кредити тощо), інформаційні, освітні, інфраструктурні механізми публічного управління інноваційним розвитком МСБ. Особливе місце в період війни та відбудови посідають антикризові механізми.

Інституційні механізми полягають у створенні необхідної нормативно-правової бази та створення органів влади та інших інституцій, потрібних для забезпечення їх реалізації. Ці методи концентруються на кількох основних напрямках, серед яких можна виділити: адаптацію регуляторного середовища до умов війни та відбудови (спрощення дозвільних процедур, податкові канікули, підтримка релокації бізнесу тощо); розробку та прийняття і реалізацію державних програм підтримки інноваційних стартапів та кластерів; розвиток публічно-приватного партнерства для фінансування інноваційних проєктів.

Увага на забезпечення умов для інноваційного розвитку МСБ в Україні зверталася протягом тривалого часу, що помітно з багатьох нормативно-правових актів. Проведений аналіз дозволяє виділити основні з них (табл. 1).

З точки зору аналізу публічного управління інноваційною діяльністю МСБ необхідно враховувати нормативно-правові акти, що регламентують специфіку діяльності органів влади, бізнесу та громадськості в умовах воєнного стану та відбудови, а також Угоду про асоціацію між Україною та ЄС та інші міжнародні угоди і євроінтеграційні документи. Ці та інші закони доповнювалися низкою розпоряджень Кабінету Міністрів України (табл. 2).

Окремо варто відзначити затверджену Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Стратегію відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року» (2024) [12], яка розглядає МСП як основу економіки України, що забезпечує дві третини доданої вартості і більше ніж 80 відсотків робочих місць. Відзначено, що «Розвиток малого і середнього підприємництва стимулює конкуренцію на ринку і відповідне зростання конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу економіки, сприяє зміцненню середнього класу у суспільстві» [12]. Стратегія скоординована з планами дій щодо європейської інтеграції України. Серед ключових напрямів державної політики у сфері МСБ відзначено відновлення зруйнованих підприємств за принципом «build back better» (відбудуй краще), сприяння зеленому переходу, цифровій трансформації, інноваційному розвитку та інклюзивності бізнесу.

Таблиця 1

Регулювання інноваційного розвитку бізнесу в Україні. Закони

№	Назва НПА	Рік прийняття	Напрями регулювання ІРБ
1	Конституція України	1996	Право на підприємницьку діяльність (ст. 42); державна підтримка науки і технологій (ст. 54)
2	ЗУ «Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)»	2001	Регламентация діяльності інвестиційних фондів
3	ЗУ «Про інноваційну діяльність»	2002	Засади інноваційної діяльності
4	Господарський кодекс	2003	Інноваційна діяльність підприємницьких структур; державна підтримка
5	ЗУ «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»	2006	Державна підтримка, міжнародна співпраця
6	ЗУ «Про наукові парки»	2009	Підтримка та комерціалізація наукових розробок
7	ЗУ «Про індустріальні парки»		Визначення засад діяльності ІП
8	ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність»	2015	Відносини у сфері науки та інновацій
9	ЗУ «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні»	2021	Правова основа для функціонування Дія.City та інших ініціатив з цифрової трансформації

Розробка автора на основі [11]

Важливим елементом реалізації Стратегії названо забезпечення інклюзивного розвитку МСБ, що передбачає створення рівних можливостей окремих категорій населення, насамперед осіб з інвалідністю, ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб. Стратегія передбачає досягнення чотирьох стратегічних цілей: «Відновлення та полегшення процесу ведення бізнесу; сприяння інноваційному розвитку, цифровій трансформації та “зеленому переходу”; розвиток людського капіталу та культури підприємництва; посилення конкурентоспроможності та збільшення експорту» [12].

Великого значення набувають такі інституційні механізми публічного управління, як створення фондів, платформ та державних агенцій і фондів інноваційного розвитку. Прикладом можуть бути Державне агентство з інвестицій та розвитку [13], Український Фонд Стартапів [14], Платформа розвитку бізнесу для ІТ-компаній та стартапів [15] та інші інституції.

Серед фінансових механізмів впливу держави на забезпечення інноваційного розвитку можна відзначити пільгове кредитування та гарантії, введення податкових стимулів на інноваційну продукцію, венчурне фінансування. Зростає значення грантів та субсидій для підтримки інноваційних стартапів

МСБ, зокрема, бізнесу ветеранів. Соціальні інновації розглядаються як важливий складник інноваційної діяльності в Україні [16]. Українськими вченими відзначається важливість вкладення коштів у людський капітал та інтелектуальний капітал.

Варто відзначити, що частина державних програм підтримки бізнесу готуються та реалізуються зарубіжними партнерами. Серед таких програм можна назвати Підтримку енергостійкості малих підприємств (ФРН, Норвегія), Часткову компенсацію вартості вітчизняної техніки та обладнання, Гранти від Фонду енергоефективності, Програму компенсації витрат за розмінування земель сільськогосподарського призначення [17].

Інноваційному розвитку МСБ активно сприяє створення державою необхідної цифрової інфраструктури (забезпечення доступу до швидкісного Інтернету, створення цифрових платформ, надання цифрових адміністративних послуг). Держава прагне підтримувати формування інноваційних хабів, кластерів (об'єднання підприємств, наукових та навчальних установ для реалізації спільних завдань інноваційного розвитку) та індустриальних парків. Освітні та інформаційні механізми сприяють усвідомленню підприємцями суті та необхідності інновацій і шляхів їх впровадження.

Таблиця 2

Регулювання інноваційного розвитку бізнесу в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України

№	Назва НПА	Дата прийняття	Напрями регулювання ІРБ
1	Про Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року	10 липня 2019 року № 526-р	Визначено основні напрями політики у сфері інновацій; передбачено створення сприятливих умов для інноваційного розвитку бізнесу
2	Про затвердження плану заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року	9 грудня 2021 р. № 1687-р	Створення нормативно-правової основи для розвитку інновацій, покращення інноваційної культури та культури підприємництва, інформаційне забезпечення. Надання державної підтримки провадження інноваційної діяльності. Підтримка інновацій та проєктів на базі відкритих даних, диджиталізація
3	Про затвердження плану заходів щодо дерегуляції господарської діяльності та покращення бізнес-клімату та визнання такими, що втратили чинність, деяких розпоряджень Кабінету Міністрів України	4 грудня 2019 р. № 1413-р	Спрощення умов провадження підприємницької діяльності. Удосконалення адміністративних процедур регулювання господарської діяльності
4	Про затвердження плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року	1 липня 2020 року № 853-р	Популяризація принципів та стандартів соціально відповідального бізнесу. Підготовка та надання суб'єктам господарської діяльності рекомендацій. Інтеграція принципів соціальної відповідальності в діяльність компаній в Україні. Заохочення суб'єктів господарської діяльності до реалізації відкритої політики

Розробка автора на основі [11]

Висновки. Підбиваючи підсумки, необхідно відзначити, що активізація інноваційної діяльності органів влади потребує комплексного підходу. Стратегічна траєкторія інноваційного розвитку МСБ вписується у загальну траєкторію інноваційного розвитку економіки. Зміцнення основ ринкової економіки вимагає децентралізації публічного управління, що особливо важливо у випадку МСБ. Для інноваційного розвитку МСБ насамперед важливо визначити пріоритети та розробити і реалізувати комплекс заходів щодо їх сприяння. Аналіз свідчить, що такі зусилля вже неодноразово застосовувалися органами влади, але очікуваних результатів досі не було, що підтверджується міжнародними рейтингами.

Основними напрямками створення дієвого механізму публічного управління інноваційним розвитком МСБ мають бути: аналіз та використання європейської практики з метою підвищення конкурентоспроможності українського бізнесу; гармонізація з європейськими стандартами публічного управління МСБ; сприяння доступу МСБ до вітчизняного та зарубіжного фінансування; адаптація європейських програм підтримки МСБ (Horizon Europe, COSME, EIC Accelerator); диджиталізація публічного управління та цифрова трансформація бізнесу; використання європейського досвіду підтримки стартапів: зростання уваги до забезпечення сталого розвитку; впровадження екологічних підходів, використання «зелених технологій», підтримка циркулярної економіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гальчинський А., Гесць В., Кінах А., Семиноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. Київ : Знання України, 2002. 326 с.
2. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні у 2023 році : науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда та ін. Київ : УкрІНТЕІ, 2024. 108 с.
3. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності. / Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-%20ac26b853c0eb&title=InformatsiiniMaterialiSchodoStanuInnovatsiinoiDiialnosti> (дата звернення: 21.01.2025).
4. Крюкова І.О. Соціальні інновації як стратегічний напрям розвитку інноваційної діяльності в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. № 1–2. С. 15–22.
5. Бондар-Підгурська О.В. Методологія управління інноваційними факторами сталого соціально орієнтованого розвитку економіки : дис. докт. ек. наук. ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Полтава, 2019 588 с.
6. Москалець І.М. Механізм реалізації державної політики інноваційного розвитку економіки України : дис. к. н. держ. упр. Житомир. 2024. 216 с.
7. Пермінова С., Ситник Н., Чупріна М. Інноваційна діяльність в Україні в період воєнної агресії: тенденції та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-62> (дата звернення: 21.01.2025).
8. Біла І.С., Посна В.С., Шевченко О.О. Інноваційний розвиток як чинник повоєнної відбудови економіки України. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/57af8ce3-6d49-43c1-a00e-9ebf9b9f1b5e/content> (дата звернення: 21.01.2025).
9. Яцкевич І.В. Інноваційна політика України у післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. (39). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1392/1342> (дата звернення: 21.01.2025).
10. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності. / Міністерство економіки України URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=InformatsiiniMaterialiSchodoStanuInnovatsiinoiDiialnosti> (дата звернення: 21.01.2025).
11. Законодавство України. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index> (дата звернення: 21.01.2025).
12. Про Стратегію відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та заходи Держпраці щодо підтримки роботодавців-суб'єктів малого і середнього підприємництва : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 821-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 21.01.2025).
13. Про Державне агентство з інвестицій та розвитку : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.05.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.01.2025).
14. Український фонд стартапів. URL: <https://usf.com.ua/> (дата звернення: 21.01.2025).
15. Платформа розвитку бізнесу для IT-компаній та стартапів. URL: https://www.mrpl.it/?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwwLO_BhB2EiWAX2e-3zmbBsAgDXHFsWreFtyaUNyKb7oMCE1_9HObEGz4U66pH7rD5-4ufBoCGHcQAvD_BwE#submit-form (дата звернення: 21.01.2025).
16. Крюкова І.О. Соціальні інновації як стратегічний напрям розвитку інноваційної діяльності в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. № 1–2. С. 15–22.
17. Державні програми підтримки бізнесу Sense Bank. URL: <https://sensebank.ua/programi-pidtrimki-biznesu> (дата звернення: 21.01.2025).

REFERENCES:

1. Halchynskyi A., Heiets V., Kinakh A., Semynozhenko V. (2002) Innovatsiina stratehiia ukrainskykh reform [Innovative strategy of Ukrainian reforms]. Kyiv: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
2. Naukova, naukovo-tekhnichna ta innovatsiina diialnist v Ukraini u 2023 rotsi: naukovo-analitychna dopovid (2024) [Scientific, scientific-technical and innovative activity in Ukraine in 2023: scientific-analytical report] / T.V. Pysarenko, T.K. Kuranda ta in. Kyiv: UkrINTEI 108 s. [in Ukrainian].
3. Informatsiini materialy shchodo stanu innovatsiinoi diialnosti. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-%20ac26b853c0eb&title=InformatsiiniMaterialiSchodoStanuInnovatsiinoiDiialnosti>. (data zvernennia: 21.01.2025). [in Ukrainian].
4. Kriukova I.O. (2020) Sotsialni innovatsii yak stratehichniy napriam rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Ukraini (Social innovations as a strategic direction for the development of innovative activity in Ukraine). *Innovatsiina ekonomika*. Vol. 1. S. 15–22 [in Ukrainian].
5. Bondar-Pidhurska O.V. (2019) Metodolohiia upravlinnia innovatsiinymy faktoramy staloho sotsialno oriietovanoho rozvytku ekonomiky. [Methodology for managing innovative factors of sustainable socially oriented economic development]: Dys. dokt. ek. nauk. VNZ Ukoopspilky «Poltavskyi universytet ekonomiky i torhivli». Poltava, 2019. 588 s. [in Ukrainian].
6. Moskalets I.M. (2024) Mekhanizm realizatsii derzhavnoi polityky innovatsiinoho rozvytku ekonomiky Ukrainy [Mechanism for implementing the state policy of innovative development of the economy of Ukraine]: Dys. k. n. derzh. upr. Zhytomyr. 216 s. [in Ukrainian].
7. Perminova S., Sytnyk N., Chuprina M. (2024). Innovatsiina diialnist v Ukraini v period voiennoi ahresii: tendentsii ta perspektyvy. *Ekonomika ta suspilstvo* [Innovative activity in Ukraine during the period of military aggression: trends and prospects. Economy and society]. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-62>. [in Ukrainian].
8. Bila I.S., Posna V.S., Shevchenko O.O. Innovatsiinyi rozvytok yak chynnyk povoiennoi vidbudovy ekonomiky Ukrainy [Innovative development as a factor in the post-war reconstruction of the Ukrainian economy]. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/57af8ce3-6d49-43c1-a00e-9ebf9b9f1b5e/content>. (data zvernennia: 21.01.2025) [in Ukrainian].
9. Iatskevych I.V. (2022) Innovatsiina polityka Ukrainy u pisliavoiennyi period. *Ekonomika ta suspilstvo* [Innovation policy of Ukraine in the post-war period. Economy and society]. Vol. 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1392/1342>. (data zvernennia: 21.01.2025) [in Ukrainian].
10. Informatsiini materialy shchodo stanu innovatsiinoi diialnosti. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy [Information materials on the state of innovation activity. Ministry of Economy of Ukraine]. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=InformatsiiniMaterialiSchodoStanuInnovatsiinoiDiialnosti>. (data zvernennia: 21.01.2025) [in Ukrainian].
11. Zakonodavstvo Ukrainy. Rada [Legislation of Ukraine. Council]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>. (data zvernennia: 21.01.2025) [in Ukrainian].
12. Pro Stratehiu vidnovlennia, staloho rozvytku ta tsyfrovoyi transformatsii maloho i serednoho pidpriemnytstva na period do 2027 roku ta zakhody Derzhpratsi shchodo pidtrymky robotodavtsiv-subiektiv maloho i serednoho pidpriemnytstva: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 serpnia 2024 r. № 821-r. [On the Strategy for the Recovery, Sustainable Development and Digital Transformation of Small and Medium-Sized Enterprises for the Period Until 2027 and Measures of the State Labor Service to Support Employers of Small and Medium-Sized Enterprises: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 30, 2024]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text>. (data zvernennia: 21.01.2025) [in Ukrainian].
13. Pro Derzhavne ahentstvo z investytsii ta rozvytku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.05.2010 [On the State Agency for Investment and Development: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 17.05.2010]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356-2010-%D0%BF#Text>. (data zvernennia: 21.01.2025)
14. Ukrainyskyi Fond Startapiv [Ukrainian Startup Fund]. URL: <https://usf.com.ua/>. (data zvernennia: 21.01.2025) [in Ukrainian].
15. Platforma rozvytku biznesu dlia IT-kompanii ta startapiv [Business development platform for IT companies and startups]. URL: https://www.mrpl.it/?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwwLO_BhB2EiwAx2e-3zmbBsAgDXHFwreFtyaUNyKb7oMCE1_9HObEGz4U66pH7rD5-4ufBoCGHcQAvD_BwE#submit-form. (data zvernennia: 21.01.2025) [in Ukrainian].
16. Kriukova I.O. (2020) Sotsialni innovatsii yak stratehichniy napriam rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Ukraini [Social innovations as a strategic direction for the development of innovative activity in Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika*. Vol. 1. S. 15–22 [in Ukrainian].
17. Derzhavni prohramy pidtrymky biznesu [State business support programs]. *Sense Bank*. URL: <https://sensebank.ua/programi-pidtrimki-biznesu>. (data zvernennia: 21.01.2025) [in Ukrainian].